

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Marjomäki, Timo J.

Title: Kalastuslain kolmastoista – onnen vai epäonnen pykälä?

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja & Pohjois-Savon ELY-keskus, 2021

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Marjomäki, T. J. (2021). Kalastuslain kolmastoista – onnen vai epäonnen pykälä?. Uutisrysä: ELY-kalatalouspalvelut | Järvi-Suomi: Kalatalousyksikön tiedotuslehti, 2021(1), 13-17.
<https://www.doria.fi/handle/10024/180840>

Kalastuslain kolmastoista – onnen vai epäonnen pykälä?

Kirjoittaja Timo J. Marjomäki on kalojen resurssibiologian ja kalastuksen säätelyn dosentti, muttei lainoppinut. Hän lukee lakia uusiutuvien luonnonvarojen kestävän käytön näkövinkkelistä ja lain tulkinnat edustavat hänen mielipiteitään. Nekin vaihtuvat aina, kun joku esittää hyvän syyn, josta kirjoittaja viisastuu.

Kuka niitä pykäläi ulkoa muistaa. Onneksi Finlexistä löytyy (<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150379>) ja näinhän se alkaa (kaikki lainausten alleviivaukset artikkelin kirjoittajan):

”13 §. Kalavarojen kestävän tuoton ja hyödyntämisen sekä käyttö- ja hoitosuunnitelman toteutumisen turvaamiseksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi myöntää kaupalliselle kalastajalle enintään viiden vuoden määräajaksi luvan kaupallisen kalastuksen harjoittamiseen...”

Siis ELY-keskus omin päin ja ilman kalastusoikeuden haltijan lupaa. Tämmöiselle toimivallalle on syytä esittää hyvä perustelu, ja sehän annetaan hallituksen esityksessä (HE) kalastuslaiksi (<https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140192>), mm.:

”Kalastuksen kestävyys turvaamisen ohella lainuudistuksen eräänä keskeisenä tavoitteena on parantaa kaupallisen kalastuksen toimintaedellytyksiä ja helpottaa kaupallisten kalastajien mahdollisuuksia harjoittaa elinkeinoaan sekä lisätä kotimaisen kalan tarjontaa niin kaupoihin kuin jalostustoimintaan. Tässä tarkoituksessa säädettäisiin kaupallisille kalastajille mahdollisuus päästä vesille myös sellaisissa tilanteissa, joissa se ei onnistu kalastusoikeuden haltijoiden kanssa tehtävillä sopimuksilla. Tällaisia tilanteita saattaa käytännössä esiintyä esimerkiksi kalastusoikeuden haltijoiden sopimuksentekohaluttomuuden tai passiivisuuden vuoksi tai siitä syystä, että omistajiin ei saada yhteyttä. Erityisen ongelmallinen tilanne on vesialueilla, joilla kalavarat kestäisivät niiden laajaperäisemmän hyödyntämisen, mutta sopimustoiminnan ongelmat estävät tarpeettomasti kaupallisen kalastuksen harjoittamisen.”

”Tarkoituksena olisi, että ELY-keskuksien myöntämä lupa olisi viime sijainen ja poikkeustapauksissa käytettävä keino päästä kalastamaan alihyödynnettyjä kalakantoja kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvilla vesialueilla.”

Myös itse pykälä alkaa luettelolla hyvistä syistä, joiden perusteella ELY:llä on mahdollisuus myöntää lupa.

Kalavarojen hyödyntämisen turvaamisen ymmärtää ensi silmäyksellä. Hyödyntämistä voidaan turvata mm. antamalla jollekin kaupalliselle kalastajalle hyödyntämislupa. Monella muullakin tavalla kalavaroja voidaan tietenkin hyödyntää.

Käyttö- ja hoitosuunnitelman (KHS) toteutumisen turvaaminen kaupallisen kalastuksen pyyntilupia myöntämällä on myös pätevä syy. KHS:n toteutumista pitänee tässä tarkastella suhteessa KHS:n kehittämis- ja edistämistoimenpiteitä koskevaan tavoitetilään (36 §), sillä HE:ssä todetaan:

”Luvan myöntäminen on sidottu... käyttö- ja hoitosuunnitelman tavoitteiden toteuttamiseen”

ja

”Pykälässä esitetty lupajärjestelmä on tarkoitettu käytettäväksi tilanteissa, joissa... kaupallisen kalastuksen lisääminen alueella olisi... käyttö- ja hoitosuunnitelman tavoitteiden mukaista”.

Luvan myöntäminen pitäisi siis olla perusteltavissa niminomaan KHS:ssä ilmaistujen tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta. Suhteessa 13 §:ään kalatalouden tavoitetilä on siis hyvin tärkeä kalatalouspoliittinen manifesti.

Mitä on kalavarojen kestävän tuoton turvaaminen?

Tämä mainitaan pykälässä heti ensimmäisenä syynä. Biologisella tai ekologisella kestävyydellä uusiutuvan luonnonvaran hyödyntämisen yhteydessä tarkoitetaan jotakuinkin sitä, että hyödyntäminen ei aiheuta luonnonvaran loppumista tai sen määrän romahdusta niin alhaiselle tasolle, että sen säilymisen tai kestävän uusiutumiskyvyn voi epäillä olevan vaarantunut. Hyödyntäminen ei myöskään saa aiheuttaa luonnonvaran laadullista muuttumista (esim. geneettistä) eikä peruuttamattomia muutoksia tai niiden uhkaa muille ekosysteemin ominaisuuksille (esim. sivusaalisajit, elinympäristöt). Biologinen kestävyys asettaa siis hyödyntämisen ehdottoman ylärajan.

Kestävä tuotto tarkoittanee tässä pykälässä kalatuotannosta korjattavaa ihmisen osaa kalavarojen tuotannosta, siis saalista tai sen arvoa (myös aineettomat arvot) tai luonnonvaran korkoa tai myyntivoittoa. Näin tulkittuna tuoton kestävyys tarkoittaa myös taloudellista kestävyyttä ja liittyy myös laajassa mielessä sosiaaliseen kestävyys-teen. Liian pieni, olematon tai negatiivinen taloudellinen tuotto ei ole kaupalliselle kalastajalle taloudellisesti kestävä eikä sosiaalisesti siedettävää, joten tätä tuottoa ja sen kestävyyttä voidaan tiettyyn rajaan saakka turvata myöntämällä alueelle lisää kuolevuudenaiheutuslupia – mutta vain tiettyyn rajaan saakka, koska maksimaalisen voiton (MEY) tuottavan kalastuskuolevuuden (FMEY) ylittämisen jälkeen ollaan voiton osalta laskevalla voittokäyrällä. Silloin lisäkalastus ei enää turvaa ainakaan voiton kestävyyttä.

Jos tuotto ei tarkoita taloudellista voittoa vaan kilomääräistä saaliista ja tavoitellaan suurinta mahdollista kestävä saalista (MSY) ja sen turvaamista, niin sama juttu: kokonaissaalis laskee, kun kalastuskuolevuus on ylittänyt MSY:n saavuttamiseen tarvittavan tason (FMSY). Kummassakin tapauksessa pitää tietenkin kaupallisen kalastuksen lisäksi huomioida kaikkien muiden kalastajaryhmien aiheuttama kalastuskuolevuus ja näiden summa ratkaisee sen, missä mennään. Kalastuslupia myöntämällä kestävä tuotto siis turvataan vain silloin, jos ELY-keskuksen myöntämä lupa ei aiheuta kalastuskuolevuuden kasvua yli tavoitetilan (esim. MEY:n tai MSY tai jokin muu optimaalinen tila) edellyttämän määrän. Itsestään selvähän tämä on periaatteessa, mutta tähän palataan vielä käytännön mahdollisuuksien näkökulmasta.

Neljän ehdon täytyessä

Seuraavaksi pykälässä luetellaan neljä ehtoa, joiden kaikkien pitää täytyä, jotta ELY-keskuksen lupa voidaan myöntää: *”...luvan kaupallisen kalastuksen harjoittamiseen, jos:”*

Ehto 1: ”Vesialue on käyttö- ja hoitosuunnitelmassa määritetty kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvaksi”

Vain näille alueille ELY voi myöntää lupia 13 §:n perusteella. Tämäkin on loogista ja järkevää – miksipä muualle lupia myöntämään kuin hyvin soveltuville alueille. HE:n mukaan KHS:ssä määriteltävät hyvin soveltuvat alueet ovat sellaisia,

”joita koskevia kalastuslupia ja kalastusoikeuksien vuokrasopimuksia kalavesien omistajat sitoutuisivat tekemään alueen kaupallisten kalastajien kanssa”.

HE siis tarkentaa alueen merkitystä siten, että alueen määrittelyllä kalastusoikeuden haltija jopa sitoutuu siihen, että kestävyiden ehtojen, mm. kalakannan tilan, salliessa lupia olisi tarjolla. Tulkitseen tämän niin, että ELY:n voidaan katsoa olevan vaadittaessa oikeutettu/velvoitettu myymään kaupalliselle kalastajalle luvan nimenomaan siksi, että kalastusoikeuden haltija ei jostakin ei-pätevästä syystä ole noudattanut sitä, mihin on sitoutunut.

Monella kalatalousalueella pohditaan tällä hetkellä keskeistä kysymystä: millainen alue on kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuva? Lainlaatija on viisaasti jättänyt ottamatta tähän mitään kantaa, joten asianosaisilla on täysi valta ja vastuu päättää kriteereistä itse biologista, taloudellista ja sosiaalista kestävyyttä tavoitellen kalatalouspoliittisessa prosessissa. HE neuvoo erikseen yhtä tahoa:

”Vesialueen omistajat voisivat käyttö- ja hoitosuunnitelmaprosessiin osallistumalla vaikuttaa omalta osaltaan kaupalliseen kalastukseen soveltuvien alueiden määrittämiseen.”

Tämä on perustuslaissa määritellyn omaisuuden suojan kannalta hyvä muistutus: osallistumalla voit itse vaikuttaa siihen, miten omistamaasi kalastusoikeutta voidaan käyttää. Mutta kyllä sama neuvo pitää ilman muuta suunnata ystävällisenä kutsuna valvomaan etuaan kaikille muillekin asianosaisille kuin alueiden omistajille.

Biologian ja kalastustekniikan näkökulmasta kaupalliseen kalastukseen soveltuu hyvin sellainen alue, jolla yleensä esiintyy kaupallista kalaa ja kaupallinen pyydys mahtuu hyvin seisomaan tai kulkemaan. Pelkästään näiden seikkojen perusteella tehtynä raja on selkeä, jos on tietoa kalojen esiintymisestä ja syvyysuhteista. Hyvin soveltuva alue on käytännössä kuitenkin eri kalalajien ja pyydysten osalta erilainen, esim. muikkutrooli tai makedatiska, eikä välttämättä kaikkien pyydysten ja lajien osalta edes päällekkäinen.

Koska alueen raja on kalatalouspolitiikkaa, homma menee keskusteluksi: Tulee ottaa huomioon eri asianosaisten näkemykset siitä, mikä raja on sosiaalisen kestävyiden näkökulmasta siedettävä. Kaupallisen kalastajan taloudellisen kestävyiden näkökulma edellyttää, että alue on riittävän suuri, jotta sieltä saa kalakannan tilan ollessa hyvä riittäviä päiväsaaliita, ja hyvin saavutettavissa, jotta työpäivän kustannukset eivät ole kohtuuttomat. Vähintään kohtuullinen palkka pitää siis pystyä ansaitsemaan, ja toivonpa säässä kuin säässä raatavalle lähiluonnonvaran tuotannon korjaajalle jopa kohtuullista liikevoittoa.

Takaraivoon jää kaiheartamaan kysymys: jos kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvat alueet on tunnistettu, niin mitä ovat sen ulkopuolelle jäävät alueet: kohtalaisen soveltuvia, huonosti soveltuvia vai soveltumattomia? Onneksi tämä ei liity 13 §:n käyttöön.

Hyvin soveltuvien alueiden rajausta ei mitenkään estä kalastusoikeuden haltijaa itse myymästä tai olemaan myymättä kaupallisen kalastuksen pyyntiluvia myös näille vähemmän kuin hyvin soveltuville alueille sen mukaan kuin esim. osakaskunnan säännöt määräävät.

Eräänä Hyvin soveltuvien alueiden määrittelyn hyötynä ja motivaationa on järkevä alueiden käytön suunnittelu. Alueiden määrittämisen yhteydessä voidaan varmistaa, että ei tule ahdasta. Eri pyyntimuodot eivät välttämättä mahdu samalle alueelle yhtä aikaa, esim. talviverkot ja talvinuotta. Aluerajauksen yhteydessä voidaan myös kalatalousalueilla yhdessä pohtia, minkä vesialueen mahdollinen kaupallisen kalastuksen yhtenäislupa-alue tms. ensisijaisesti voisi kattaa. Järkevä aluejako voi ennalta estää myös eri vesienkäyttötapojen ”yhteentörmäyksiä”. Mutta ennen kaikkea hyvin soveltuva alue määrittää täsmällisesti ne maantieteelliset rajat, joiden sisällä ELY-keskuksella on toimivalta korjata lupien myyntiin sitoutuneen kalastusoikeuden haltijan laiminlyönti tarkasti määrittelyssä olosuhteissa.

Ehto 2: ”Vesialueen kalakantojen tila mahdollistaa niiden hyödyntämisen kaupalliseen kalastukseen”

Lupia myönnettäessä kalakannan pitää olla siis sellainen, että lupien käyttöönoton jälkeenkin kalastus on sekä biologisesti että taloudellisesti kestävä. Melko tarkkaa ja ajantasaisista luonnonvaran tilaa ja tuotantopotentiaalia koskevaa tietoa ja ennustetta viranomaisen tarvitsee siis päätöstä pohtiessaan. Tässä pohdinnassa ratkaisevassa asemassa on alueellinen seurantatieto. KHS:ään sisältyvän seurantasuunnitelman mukaan toteutetun seurannan olisi syytä tuottaa käyttö- ja hoitotoimien vaikutuksesta tavoitetilan saavuttamiseen tai ylläpitoon sellaista tietoa, jota ELY voisi tässä käyttää luvanmyöntöä pohtiessaan ja jolla kaupallinen kalastaja voisi lupa-anomuksensa perustella.

Helppohko tapaus muikku

Muikkukannan ja kalastuksen järjestelmällisen seurannan tuottamiin tietoihin perustuen voidaan joskus pitää todennäköisenä, että isolla järvellä pelkkä vapaa-ajankalastus ja petoeläinkannat hyödyntävät keskimäärin muikkua niin vähän, että ilman kaupallista pyyntiä ollaan tavoitetilaan (mikä se sitten onkin, esim. kohtuullisen ansion tuottava kaupallinen kalastus) nähden keskimäärin alikalastusti-

lanteessa. Silloin voi olla mahdollisuus turvata tuottoa ja jopa voittoa biologisen ja taloudellisen kestävyuden vaarantumatta antamalla kaupalliselle kalastajalle lupa hyödyntää aluetta. Jos tällaisessa järvessä sijaitsevalle hyvin kaupalliseen kalastukseen soveltuvalla alueella ei myydä kalastuslupaa, vaan sitä joudutaan anomaan ELY:ltä, niin syy tilanteeseen voi olla, että kaupallista kalastusta tai kalastajaa ei vain siedetä. Se ei riitä perusteluksi. Mutta syynä voi olla myös kalastusoikeuden haltijan näkemys, että kalakannan tila juuri nyt on sellainen, että kanta ei kestä kaupallista pyyntiä. Muikkukantahan vaihtelee nopeasti ja kannan tila voi olla keskimääräistä paljonkin huonompi. Seurannan antama tieto kalakannan hyvästä tilasta voi ehkä vakuuttaa myös luvanmyyjän kalan riittävyydestä tai päinvastaisessa tapauksessa tieto vakuuttaa lupaa havittelevan kalastajan kalakannan vähäisyydestä. Seurantatieto siis parhaimmillaan poistaa erimielisyyden syyn ja vähentää epäluottamusta – tai sitten ei.

Jos alueella kuitenkin jo on ennestään kaupallista muikkukalastusta ja sitä kautta merkittävää kalastuskuolevuutta, voi olla vaikea perustella, miksi uusi kalastaja turvaisi tuottoa tai KHS:n toteutumista. Kalastajat kuitenkin aina jossakin määrin ”syövät toistensa repusta”. Vielä tie-teellisemmin ilmaistuna: Kalastuskuolevuuden kasvaessa kalapopulaatio aina pienenee, jolloin kaikkien kalastajien yksikkösaalis periaatteessa aina laskee ja sitä myötä tuntiansio ja -voitto. Kalastus aiheuttaa siis toisille kalakannan hyödyntäjille ulkoiskustannuksen.

Muikku tekee kuitenkin poikkeuksen tästä perussäännöstä: Kalastuskuolevuuden kasvaessa ja kannan sen myötä harvetessa muikun kasvu paranee ja saaliin keski- koko kasvaa poikkeuksellisen paljon. Hyvin vähän kalastettu erittäin runsas kanta ei välttämättä tuota myytäväksi kelpaavan kokoista kalaa ollenkaan, mutta kohtuullinen harvennus voi tuottaa kaikille kalastajille myyntikelpoista rahakalaa ja myös kotitarvekalastajien verkkoihin sopivaa kokoluokkaa. Oleellinen ehto tuossa edellä on ”kohtuullinen”. Pitäisi siis pystyä arvioimaan, oltaisiinko lisäluvan myöntämisen jälkeen vielä ”kohtuullisen” puolella vai jo lähellä kannan romahdusta. Tämä ei ole helppo arvioida, koska muikun vuosiluokkien runsauden vaihtelu on voimakasta ja elinikä lyhyt. Silloin vuosikin on pitkä aika enustaa luonnonvaran tilaa – saati sitten viisi vuotta.

Muikkupyntiluvan myöntämismahdollisuus ainakin joksi-kin aikaa lienee siis laadukkaan seuranta-aineiston ja alun perin vähäisen kalastuksen tilanteessa arvioitavissa. Olisi ylipäänsä kummallista, jos silloin ajaututtaisiin tilanteeseen, jossa joudutaan hakemaan ELY-keskukselta lupaa hyvin soveltuvan alueen omistajan luvanmyyntihalttomuuden vuoksi. Jos lupaa haetaan, niin luvan myöntämiseksi voisi olla riittävät perusteet biologisen ja taloudellisen kestävyuden osalta.

Kuhat sun muut suomukalat

Monien muiden lajien, esim. kuhan, tapauksessa ollaan luonnonvaran tilan ja eri kestävyyksien suhteen astetta vaikeamman kysymyksen äärellä. Pelkkä vapaa-ajan kalastuksen aiheuttama kuolevuus voi nimittäin hyvinkin aiheuttaa kuhan ylikalastuksen jopa suurimpaan kestävään saaliiseen (MSY) verrattuna ($F > F_{MSY}$). Biologinen tuotanto, josta tuotto voidaan ottaa, voi siis jo vapaa-ajankalastuskuolevuuden vuoksi olla pienempi kuin sen maltillisemmalla kalastuskuolevuudella saavutettavissa oleva maksimi, ja hyödyntäminen on siis mahdollisesti KHS:n tavoitteisiin nähden jo liiallista. Silloin lisäkalastuskuolevuus vain vähentää entisestään tuotantoa ja tuottoa, jota ei tässä tilanteessa voi siis kalastusta lisäämällä turvata, pelkästään vaarantaa. Tuotto pienenee kaikkien muiden paitsi luvan saaneen uuden kaupallisen kalastajan osalta. Ylikalastustilanteessa (suhteessa MSY:hyn) kaikki uuden luvan myötä saatava saalis olisi kokonaan pois toisten kalastajien saaliista. Eikä tässä vielä kaikki, vaan kaikkien kalastajien yhteissaalis pienenesi vielä enemmän kuin tämän kaupallisen saaliin verran, koska tuotanto ja jaettava pottikin pienenesi. Tämä olisi sekä taloudellisesti että sosiaalisesti kestävätilanne ainakin kaikkien muiden kuin uuden kalastajan osalta. Hän saisi sentään jotakin lisää, mutta on kyseenalaista, saisiko riittävästi taloudellisen kestävyuden kannalta. Jos ELY:n 13 § perusteella myönnettyllä luvalla turvataan vanhan luvan jatkuvuus, niin silloin ei kalastuskuolevuustilanne muutu nykyisestä. Silloin ELY:n päätös turvaa nykytilan jatkumisen.

Vaikka edellä lähdettiin siitä, että kuha ym. arvokalakanat voivat olla ylikalastettuja ilman kaupallista pyyntiäkin, on toki kuitenkin myös sellaisia arvokalakantoja, jotka ovat alikalastettuja suhteessa tavoitetilään. Oleellista onkin pystyä tunnistamaan tällaiset kohteet ja antaa kohteeseen joko omistajan tai ELY:n myöntämät luvat. Tässäkin yhteydessä korostuu se, että KHS:ssä pitää olla selvästi kuvattuna kalatalousalueen kalastusta ja kalavaroja koskeva tavoitetilä ja olla käytössä tavoitetilan toteutumista arvioiva seurantajärjestelmä.

Vapaa-ajankalastuksen aiheuttamaa kuolevuutta on vaikeaa (lue: aika kallista) mitata kovin tarkasti, joten ylikalastuskin voi jäädä huomaamatta. Tätä kuolevuutta voi yrittää hyvin karkeasti arvioida esim. myytyjen verkolupien määrän perusteella ym. indekseillä, mutta valtion "kalastuskortin" oikeuttama viehekalastuspaine on hankala mitata järviakohtaisesti sellaisella tarkkuudella, että siitä voitaisiin jotenkin "alikalastus" perustella. Laajoja kalastustiedusteluja ja näytteitä eri kalastajaryhmien saaliista ym. jatkuvaa seurantaa siis tarvitaan. Jos ei tietoa juurikaan ole, varovaisuusperiaate on huomioitava erityisen tarkasti kalaluonnonvaraa käytettäessä. Suomenkin hyväksymiä vastuullisen kalastuksen sääntöjä

(FAO: Code of conduct of responsible fisheries) voitaisiin mielestäni tulkita laveasti niin, että kalastusluvan myöntäjällä on näyttötaakka siitä, että luvan mukainen toiminta ei vaaranna monikriteeristä kestävyyttä, myönsipä luvan sitten kalastusoikeuden haltija tai ELY. Koska jokainen käyttöön otettu kalastuslupa aiheuttaa muille kalastajille ulkoiskustannuksen ja kalakannan kestävyuden vaarantumisen riskin ja luvan myöntäjälle seurantavelvollisuuden ja -kustannuksen, näiden kustannusten täytyy sisältyä jokaisen myydyin luvan hintaan.

Ehto 3: "Luvanhakija ei ole itse eikä kalatalousalueen avustuksella päässyt kalastusoikeuden haltijoiden kanssa sopimukseen vesialueen käyttämisestä kaupalliseen kalastukseen"

Ennen kuin kalastaja voi käynnistää prosessin 13 § perusteella, hänen on jo pitänyt huonolla menestyksellä yrittää tavoittaa kyseisen hyvin soveltuvan alueen kalastusoikeuden haltija ja ostaa lupa tältä suoraan. Eikä sekään riitä, vaan kalatalousalueen on jo pitänyt yrittää kättilöidä lupasopimuksen synnytyksessä, kun siihen ei ole päästy. Hyvä niin, sillä aina parempi, jos on yritetty kaikki paikalliset konstit ennen kuin mennään "kuninkaisiin". Joskus luvan saaminen estyy siksi, että kaupallinen kalastaja ei tiedä jonkun pienen alueen omistajaa. Tällöin kalatalousalue voi auttaa.

Ehto 4: "Kaupallisen kalastuksen harjoittamisesta ei aiheudu merkittävää haittaa alueen rannanomistajille tai -haltijoille tai alueen muulle käytölle."

Lajitovereiden aiheuttaman kohtuullisen haitan sietämisvelvollisuus lienee kaikilla, mutta merkittävää ei sentään tarvitse sietää. Merkittävyyden arviointiin saatetaan kyllä tarvita jo tunteiden tulkkia. Em. lisäkalastuksen kaikille kalastajille ja kalansyöjäpedoille aiheuttaman yksikkösaaliinvähentämisen lisäksi hyvinkin merkittäväksi haitaksi joku rannanomistaja tai -haltija voi kokea esim. viihtyvyyttä alentavan metelin tai ruman ja äänekkään paatin. Haitan merkittävyys on katsojan silmässä, kuulijan korvassa ja kokijan korvien välissä mökkijärvellä tyynenä kesäiltana. Olemme metafysiikan rajalla, mutta ELY joutuu haittojen merkittävyyden mittaamaan. Näitä asioita ovat toivottavasti ennakolta pohtineet myös ne, jotka ovat kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvia alueita kartalle piirrelleet. Hyvällä sijainninhajauksella osa haittoista voidaan välttää tai ainakin kohtuullistaa.

Ehtoon 4 liittyen HE linjaa myös, että

”muuna käyttönä tässä yhteydessä pidettäisiin esimerkiksi alueella jo harjoitettavaa kaupallista kalastusta, joka tapahtuu kalastusoikeuden haltijalta saatuun lupaan perustuen.”

Edellä jo painotettiin (varmaan riittävästi) sitä, että uusi kalastaja aiheuttaa aina toisille negatiivisen ulkoisvaikutuksen, haitan, joten jos alueella on jo ennestään tiettyyn kalakantaan kohdistuvaa kaupallista pyyntiä, ELY joutuu arvioimaan, onko tämä ulkoisvaikutus merkittävää. Siihen tarvitaan taas tietoa.

Ja vielä lisää ehtoja ja velvoitteita

Ei ole siis helppoa eikä mikään ”nuon vaan” -juttu saada lupaa ELY:ltä, sillä luvan myöntämiseen pitää olla pykälän alussa mainittu hyvä syy ja kaikkien em. neljän ehdon pitää toteutua. Pykälän lopussa vielä varmistetaan, että ELY ei voi antaa mitään avointa valtakirjaa vaan lupa on tarkasti rajattu ja saalisraporttiakin voidaan edellyttää:

”Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on luvassa määrättävä kalastukselle sallitut alueet, sallitut pyydykset, kalastuksen kohteena olevat kalalajit, sallitut kalastusajankohdat sekä tarvittaessa sallittu enimmäisaalis. Lisäksi luvassa voidaan määrätä, miten kaupallisen kalastajan on raportoitava saaliistaan.

Ja todettiinhan heti pykälän alussa, että enintään viisi-vuotisia pyyntilupia.

Sitten vielä erikseen täsmennetään eräs luvan myöntämisen ehdoton este:

”Edellä 1 momentissa tarkoitettua lupaa ei saa myöntää, jos luvan nojalla tapahtuva kalastus heikentäisi kohtuuttomasti kalastusoikeuden haltijan mahdollisuutta hyödyntää kalastusoikeuttaan tai jos siitä aiheutuisi muuta merkittävää haittaa.”

Hallituksen esityksessä tämä myöntämisen este muotoillaan näin:

”lupahakemuksessa tarkoitettu kalastus aiheuttaisi kalakantavaikutusten tai kalastusoikeuden hyödyntämistä haittaavien muiden vaikutusten johdosta merkittävää haittaa alueen kalastusoikeuden haltijoiden kalastukselle tai se, että kalastuksesta muuten aiheutuisi merkittävää haittaa.”

On siis olemassa haittaa ja merkittävää haittaa, ja ainakin kohtuuton hyödyntämismahdollisuuden heikennys on merkittävä haitta! En käy arvailemaan, millainen heikennys on kohtuutonta ja siksi merkittävää. Toisaalta on

merkittävää haittaa rannanomistajalle tai -haltijalle, kalastusoikeuden haltijalle, muulle käytölle ja muuta haittaa. Varanomainen sen sitten joutuu punnitsemaan, kuka tai mikä on oikeutettu kärsimään pykälän tarkoittamaa haittaa ja onko se haitta silloin merkittävää. Ilmeisesti haitan merkittävyys itsessään riittää kieltämisen kriteeriksi eikä haittaa tarvitse suhteuttaa haittaa aiheuttavan kalastuksen tuottamaan hyötyyn kaupalliselle kalastajalle ja koko yhteiskunnalle luonnonvaran korkona.

Mutta kun ELY-keskus on päätöksen tehnyt, sen voimaantuloa ei voi kukaan viivästyttää puliveivauksella, sillä:

”Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lupapäätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta.”

Ammen plottis!

Lopuksi saapasnahkatornista terveisiä täysin kourin

Helppohan tällä lailla on tällä lailla saivarrella, mutta pitäisi yrittää olla myös rakentava. Täytyykin lopuksi todeta, että pidän pykälää 13 erittäin tärkeänä ja hyödyllisenä siksi, että se perinteisen ”tai muuten...” -uhkaavuutensa vuoksi toivottavasti motivoi kaikkia osapuolia toimimaan niin, että sitä ei tarvitsisi yrittää käyttää. KHS:ssä pitäisi siis pyrkiä kaikkien asianosaisten näkemykset oikeudenmukaisesti huomioiviin kalatalousalueen tavoitetilaa ja kaupalliseen kalastukseen hyvin soveltuvan alueen rajaukseen. Lisäksi pitäisi varmistaa, että käyttöön otetaan resurssien puitteissa parhaat tavoitetilaa toteutumisen arviointiin riittävät seurantamenetelmät.

Näiden lisäksi, vaikka laki ei sitä suoraan vaadi, KHS:n osana tai liitteenä olisi syytä olla kaikkien asianosaisten näkemykset huomioivat selvät ja yksityiskohtaiset säännöt siitä, miten seurantatietoa käytetään kalastuksen ohjaamiseen. Silloin kalastuksen seuranta- ja ohjauspyörän pitäisi pyöriä kitkattomasti vuodesta toiseen eikä oikeastaan voi syntyä tilannetta, jossa ELY:n pitäisi ryhtyä lupakioskiksi HE:ssä mainitun kalastusoikeuden haltijan sopimuksetekohaluttomuuden vuoksi. Jos taas tarvetta 13 § käyttöön tästä syystä ilmenee, siitä voi päätellä välillisesti, että KHS ei vastaa sille asettuja vaatimuksia: siitä puuttuu tärkeitä osia tai ne osat on aikanaan sorvattu niin, että kaikkia asianosaisia ei ole osallistettu prosessiin riittävällä tavalla.

Alueellisten kalatalouden yhteistyöryhmien onkin KHS-luonnoksia arvioidessaan syytä käyttää 13 §:n käytön todennäköisyyttä ja käyttömahdollisuutta ”paineanturina” arvioidessaan sitä, onko luonnos riittävä sujuvan kalaverojen käytön ja hoidon kannalta.

Timo J. Marjomäki